

بحران سوریه و بازیگران منطقه‌ای

تألیف
سید علی بجات

مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات
بین‌المللی ابرار معاصر تهران

۱۳۹۶

سرشناسه : نجات، سیدعلی، ۱۳۶۶ -

عنوان و نام پدیدآور : بحران سوریه و بازیگران منطقه‌ای/ نظارت و اجرا مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی

ایران معاصر تهران، معاونت پژوهشی؛ تألیف سیدعلی نجات؛ ویراستار منیره آذری.

مشخصات نشر : تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ایران معاصر تهران، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری : ۳۱۱ص: مصور.

فروست : انتشارات مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ایران معاصر تهران؛ ۴۲۰.

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۵۲۶-۲۴۷-۹: ۲۰۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست‌نویسی : فیا

یادداشت : کتابنامه.

موضوع : موازنه قدرت

موضوع : Balance of power

موضوع : سوریه - تاریخ - جنگ داخلی ۲۰۱۱م. -

موضوع : Syria - History - Civil war, 2011

موضوع : سوریه - تاریخ - جنگ داخلی، ۲۰۱۱م. - دخالت خارجی

موضوع : Syria - History - Civil war, 2011 - Participation, Foreign

موضوع : سوریه - سیاست و حکومت - قرن ۲۱م.

موضوع : Syria - Politics and government - 21st Century

شناسه : آذری، منیره، ویراستار

مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ایران معاصر تهران، معاونت پژوهشی

International Studies & Research Institute Abrar Moaser Tehran, Research Department

مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ایران معاصر تهران

DS ۹۸/۷۳۰۳۰۹۶

۲/۹۱۰۴

۴۶ ۶۸۵

شماره کتاب‌شناسی ملی

انتشارات مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ایران معاصر تهران؛ ۴۲۰

تهران: صندوق پستی ۳۸۴۹ - ۱۵۸۷۵، تلفن: ۷ ۸۸۵۰۳۲۱، نمابر: ۸۸۵۰۳۲۶۴

نشانی اینترنت: www.tisri.org پست الکترونیک: info@tisri.org

بحران سوریه و بازیگران منطقه‌ای

نظارت و اجرا: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ایران معاصر تهران - معاونت پژوهشی

مؤلف: سید علی نجات

ویراستار: منیره آذری

صفحه‌آرا: منصوره سعادت

نمونه‌خوان: ساقی پناهی‌نژاد

چاپ نخست: اردیبهشت ۱۳۹۶

چاپ و صحافی: باقری

شابک: ۹ - ۲۴۷ - ۵۲۶ - ۹۶۴ - ۹۷۸

کد بازیابی در کتابخانه دیجیتالی دید: FF2928F

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

همه حقوق محفوظ است.

پیشگفتار

منطقه غرب آسیا، که بعد از جنگ جهانی دوم تاکنون از پرتنش‌ترین و رخنه‌پذیرترین مناطق در سیاست بین‌الملل بوده است، به دلیل موقعیت ژئوپلیتیک، ژئواستراتژیک، ژئواکونومیک، و ژئوکالچر، محل تلاقی منافع و نزاع میان قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای محسوب می‌شود.

از آغاز سال ۱۱، این منطقه شاهد تحولات اساسی و بحران‌های متعددی بوده است. به دنبال آغاز خیزش‌های مردمی، تحولات در تونس، مصر، لیبی، یمن، بحرین و غیره، به تدریج اعتراض‌هایی نیز از فوریه همان سال در بحرین، امارات متحده عربی، سوریه شکل گرفت. این اعتراض‌ها در نیمه دوم مارس ۲۰۱۱ در نهایت منجر به درگیری‌های خشونت‌آمیزی میان ارتش سوریه و مخالفان نظام شد که زمینه‌های ناامنی، بی‌ثباتی و گسترش بحران را در این کشور فراهم ساخت.

اگرچه عوامل داخلی متعددی از جمله نظام تک-زیربنی، تبعیض‌های قومی و فرقه‌گرایی، اقتصاد ضعیف، فساد مالی و اداری گسترده، و عدم پاسخگویی مناسب، به مطالبات مردم برای اصلاحات سیاسی، در شکل‌گیری بحران سوریه نقش مهمی داشته‌اند. علاوه بر اصلی تشدید و تداوم بحران این کشور نقش بازیگران خارجی است. تضاد منافع، نوع برداشت، و دیدگاه‌های مختلف میان بازیگران داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی تأثیرگذار در سوریه، بحران این کشور را به بحران جهانی عمیق و پیچیده تبدیل کرده است.

امروزه بحران سوریه به یکی از پیچیده‌ترین بحران‌های غرب آسیا از زمان جنگ جهانی دوم تاکنون تبدیل شده، که علت آن تعدد و تنوع بازیگران تأثیرگذار در این بحران است. از زمان شکل‌گیری بحران در سوریه، بازیگران مختلف در سه سطح داخلی، منطقه‌ای، و بین‌المللی در حال نقش‌آفرینی و تأثیرگذاری در راستای اهداف و منافع خود هستند.

در سطح داخلی گروه‌های متعددی حضور دارند که به دو بخش گروه‌های طرفدار و گروه‌های مخالف نظام سوریه تقسیم می‌شوند. از جمله گروه‌های داخلی طرفدار نظام سوریه می‌توان به نیروهای

مسلح سوریه، نیروهای دفاع ملی سوریه، گردان‌های بعث، سپر ساحل، عقاب‌های طوفان، و گروه‌های منطقه‌ای در داخل سوریه همانند: حزب‌الله لبنان، لشکر قدس، تیپ ابوالفضل العباس، تیپ فاطمیون، تیپ زینیون و غیره اشاره کرد. گروه‌های داخلی مخالف نظام سوریه نیز به گروه‌های معارض سیاسی، گروه‌های مسلح لیبرال همانند: ارتش آزاد سوریه و گروه‌های مسلح تکفیری، نظیر: جبهه النصره، داعش، جبهه اسلامی، و جیش الفتح تقسیم می‌شوند.

بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی فعال و تأثیرگذار در عرصه بحران سوریه را می‌توان به دو گروه حامیان نظام سوریه و حامیان مخالفان نظام سوریه تقسیم کرد: گروه نخست، بازیگرانی هستند که با تأکید بر حل مناقشه سوریه از طریق مسالمت‌آمیز خواهان ایجاد اصلاحات اساسی در این کشور بدون هرگونه مداخله خارجی نظامی هستند. در این گروه، طیفی از کشورهای قدرتمند و بازیگران جهانی همچون روسیه و چین، بازیگران منطقه‌ای از جمله جمهوری اسلامی ایران و حزب‌الله لبنان قرار دارند. در گروه دوم، کشورهای همانند: ایالات متحده آمریکا، اتحادیه اروپا، ترکیه، عربستان سعودی، قطر، و رژیم صهیونیستی هستند. اگرچه هرکدام از بازیگران گروه دوم اهداف و انگیزه‌های مختلفی را از مداخله در سوریه دنبال می‌کنند، دو هدف مشترک، یعنی برکناری بشار اسد و مقابله با نفوذ و قدرت جمهوری اسلامی ایران در منطقه باعث نزدیکی این بازیگران شده و آنها را در کنار هم قرار داده است.

تغییر جهت سیاست خارجی سوریه به سوی هریک از این گروه‌ها موجب تغییر نقش ژئوپلیتیک و موازنه قدرت در غرب آسیا می‌شود؛ بنابراین، هریک از طرفین بحران با درک این مطلب سعی در حفظ یا تغییر تحولات و اوضاع سوریه دارند. بدیهی است هرکدام از بازیگران فعال در بحران سوریه می‌کوشند محیط و قواعد بازی را به گونه‌ای هدایت و مدیریت کنند که منافع حداکثری خود را در این کشور تضمین کنند. در همین راستا می‌توان پیچیدگی و تداوم بحران در سوریه را ناشی از تضاد دیدگاه‌ها، رقابت، و تعارض شدید بین منافع راهبردی بازیگران تأثیرگذار در بحران دانست. این امر بازی با حاصل جمع جبری صفر را ایجاد کرده است. این نوع نگاه، سازش و ایجاد راه‌حل سیاسی برای خروج از بحران سیاسی در سوریه را بسیار دشوار کرده است.

هدف از نگارش این کتاب، بررسی نقش بازیگران منطقه‌ای در بحران سوریه است؛ از همین رو، در کتاب حاضر به نقش پنج بازیگر منطقه‌ای تأثیرگذار در بحران سوریه، یعنی ترکیه، عربستان سعودی،

قطر، رژیم صهیونیستی، و جمهوری اسلامی ایران به صورت مقایسه‌ای و هرکدام در فصلی جداگانه پرداخته می‌شود. پرسش اصلی کتاب این است که نقش بازیگران منطقه‌ای در بحران سوریه چیست. فرضیه پژوهش این است که رقابت، تضاد منافع، و دیدگاه‌های متعارض بازیگران منطقه‌ای موجب پیچیدگی، تشدید تحولات و تداوم بحران در سوریه شده است.

پرسش‌های دیگر پژوهش نیز عبارت‌اند از: طیف‌بندی معارضان و حامیان داخلی نظام سوریه به چه شکل است؟ رویکرد سیاست خارجی بازیگران منطقه‌ای در قبال بحران سوریه چه بوده است؟ بازیگران منطقه‌ای رای پیشبرد اهداف خود در بحران سوریه چه سازکارهایی را اتخاذ کرده‌اند؟ دلایل اتخاذ رویکردهای مختلف بازیگران منطقه‌ای در بحران سوریه چیست؟ بحران سوریه چه چالش‌ها و فرصت‌هایی را برای بازیگران منطقه‌ای دربرداشته است؟ و درنهایت، سناریوهای پیش روی بحران سوریه کدام‌اند؟

به منظور پاسخ به پرسش‌های بالا، مطالب کتاب در هشت فصل تنظیم شده است: فصل اول «چهارچوب نظری» را نشان می‌دهد که در آن پس از بررسی مفاهیم، اصول و مفروضات نظریه موازنه قدرت به موازنه قدرت منطقه‌ای و ماهیت اثرات آن‌ها و محورهای منطقه غرب آسیا پرداخته می‌شود. در فصل دوم با عنوان «تحولات سوریه» روضعاتی چون: تحولات تاریخی - سیاسی سوریه، موقعیت ژئوپلیتیک سوریه در منطقه غرب آسیا، نحوه شکل‌گیری بحران سوریه، اصلاحات سیاسی صورت گرفته در سوریه، سطوح تحلیل بحران، و نقش معارضان و حامیان نظام سوریه بررسی می‌شوند.

در فصل سوم با عنوان «ترکیه و بحران سوریه»، پس از بررسی روابط ترکیه و سوریه به رویکرد سیاست خارجی ترکیه در قبال بحران سوریه از ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۶، سازکارهای ترکیه در بحران سوریه، دلایل اتخاذ رویکرد تهاجمی ترکیه در بحران سوریه، و درنهایت، چالش‌ها و فرصت‌های بحران سوریه برای ترکیه پرداخته می‌شود. در فصل چهارم با عنوان «عربستان سعودی و بحران سوریه»، روابط عربستان سعودی و سوریه، رویکرد سیاست خارجی عربستان سعودی در قبال بحران سوریه از ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۶، سازکارهای عربستان سعودی در بحران سوریه، دلایل اتخاذ رویکرد تهاجمی عربستان سعودی در بحران سوریه، و چالش‌ها و فرصت‌های بحران سوریه برای عربستان سعودی بررسی می‌شود. در فصل پنجم با عنوان «قطر و بحران سوریه»، پس از بررسی روابط دو طرف،

رویکرد سیاست خارجی قطر در قبال بحران سوریه از ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۶، سازکارهای قطر در بحران سوریه، دلایل اتخاذ رویکرد تهاجمی قطر در بحران سوریه، و درنهایت، چالش‌ها و فرصت‌های بحران سوریه برای قطر شرح داده می‌شود. فصل ششم با عنوان «رژیم صهیونیستی و بحران سوریه»، پس از بررسی روابط رژیم صهیونیستی و سوریه، به رویکرد سیاست خارجی رژیم صهیونیستی در قبال بحران سوریه از ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۶، سازکارهای رژیم صهیونیستی در بحران سوریه، دلایل اتخاذ رویکرد تهاجمی رژیم صهیونیستی در بحران سوریه، و چالش‌ها و فرصت‌های بحران سوریه برای رژیم صهیونیستی پرداخته است.

در فصل هفتم با عنوان «جمهوری اسلامی ایران و بحران سوریه»، پس از بررسی روابط ایران و سوریه، مقولاتی چون رویکرد سیاست خارجی ایران در قبال بحران سوریه از ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۶، سازکارهای ایران در بحران سوریه، دلایل حمایت ایران از نظام سوریه، و چالش‌ها و فرصت‌های بحران سوریه برای ایران بررسی می‌شوند. در فصل هشتم نیز به سناریوهای پیش روی بحران سوریه پرداخته می‌شود. بخش پایانی کتاب نیز به یافته‌ها و نتیجه‌گیری اختصاص دارد.

امید می‌رود که این کتاب مورد توجه دانش‌پژوهان و علاقمندان به موضوع بحران سوریه قرار گیرد.

مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات

پیشانی ابرار معاصر تهران

تألیف پژوهشی

فهرست مطالب

فصل اول: چهارچوب نظری	۱۷
مقدمه	۱۷
۱. تاریخچه و مفهوم موارد قدرت	۱۸
۲. اصول و مفروضات نظریه موازنه قدرت	۱۹
۳. مکتب واقع گرایی و نظریه موازنه قدرت	۲۱
۳-۱. جایگاه نظریه موازنه قدرت در نظریات کنونی واقع گرایی	۲۲
۳-۲. جایگاه نظریه موازنه قدرت در نظریات جدید واقع گرایی	۲۴
۴. موازنه قدرت و مطالعات منطقه‌ای	۲۹
۵. نقش مؤلفه‌های ژئوپلیتیک در موازنه قدرت منطقه‌ای	۳۱
۶. موازنه قدرت در منطقه غرب آسیا	۳۳
۷. ماهیت ائتلاف‌ها و محورهای منطقه غرب آسیا	۳۷
۸. ائتلاف‌ها و محورهای منطقه غرب آسیا	۳۹
۸-۱. ائتلاف‌های منطقه‌ای - منطقه‌ای	۴۱
۸-۱-۱. ائتلاف محور مقاومت	۴۱
۸-۱-۲. ائتلاف محور محافظه کار	۴۳
۸-۱-۳. ائتلاف ترکیه، قطر، و جریان اخوان المسلمین	۴۴
۸-۱-۴. ائتلاف کشورهای عربی و ترکیه	۴۵
۸-۲. ائتلاف‌های منطقه‌ای - بین‌المللی	۴۷
۸-۲-۱. ائتلاف محور مقاومت و روسیه	۴۷

۲-۲-۱. ائتلاف محور محافظه‌کار، رژیم صهیونیستی، و آمریکا.....	۴۸
۲-۳-۱. ائتلاف رژیم صهیونیستی و آمریکا.....	۴۹
نتیجه‌گیری.....	۵۰

فصل دوم: تحولات سوریه..... ۵۳

مقدمه.....	۵۳
۱. تحولات تاریخی - سیاسی سوریه.....	۵۴
۲. موقعیت ژئوپلیتیک سوریه.....	۵۹
۳. نقش‌های گیری بحران سوریه.....	۶۲
۳-۱. اصلاحات سیاسی در سوریه.....	۶۸
۴. سطوح بحران سوریه.....	۷۲
۴-۱. سطح تحلیل داخلی.....	۷۴
۴-۱-۱. نقش مؤلفان سیاسی و اقتصادی در شکل‌گیری بحران سوریه.....	۷۴
۴-۱-۲. جریان‌های داخلی در بحران سوریه.....	۷۶
۴-۱-۳. جریان‌های داخلی مخالف نظام سوریه.....	۷۶
۴-۱-۴. جریان‌های داخلی طرفدار نظام سوریه.....	۹۴
۴-۲. سطح تحلیل منطقه‌ای.....	۱۰۲
۴-۳. سطح تحلیل بین‌المللی.....	۱۰۴
نتیجه‌گیری.....	۱۱۸

فصل سوم: ترکیه و بحران سوریه..... ۱۲۱

مقدمه.....	۱۲۱
۱. روابط ترکیه و سوریه.....	۱۲۲
۲. رویکرد سیاست خارجی ترکیه در قبال بحران سوریه.....	۱۲۶
۲-۱. مرحله اول: فوریه تا ژوئیه ۲۰۱۱.....	۱۲۸
۲-۲. مرحله دوم: اوت ۲۰۱۱ تا اوت ۲۰۱۳.....	۱۲۹
۲-۳. مرحله سوم: سپتامبر ۲۰۱۳ تا فوریه ۲۰۱۵.....	۱۳۳
۲-۴. مرحله چهارم: مارس ۲۰۱۵ تا ژوئن ۲۰۱۶.....	۱۳۶

۵-۲. مرحله پنجم: ژوئیه تا دسامبر ۲۰۱۶.....	۱۳۷
۳. سازکارهای ترکیه در بحران سوریه.....	۱۳۹
۴. دلایل اتخاذ رویکرد تهاجمی ترکیه در بحران سوریه.....	۱۴۱
۱-۴. ایجاد تغییر در موازنه قدرت منطقه‌ای.....	۱۴۲
۲-۴. اهمیت ژئوپلیتیک سوریه برای ترکیه.....	۱۴۳
۳-۴. اهمیت منافع ملی در سیاست خارجی.....	۱۴۴
۴-۴. تلاش برای ایفای نقش رهبری.....	۱۴۵
۵. چالش‌ها و فرصت‌های بحران سوریه برای ترکیه.....	۱۴۵
نتیجه‌گیری.....	۱۴۹

فصل چهارم: عربستان سعودی و بحران سوریه..... ۱۵۱

مقدمه.....	۱۵۱
۱. روابط عربستان سعودی و سوریه.....	۱۵۲
۲. رویکرد سیاست خارجی عربستان سعودی در قبال بحران سوریه.....	۱۵۴
۱-۲. مرحله اول: فوریه تا ژوئیه ۲۰۱۱.....	۱۵۵
۲-۲. مرحله دوم: اوت ۲۰۱۱ تا ژانویه ۲۰۱۲.....	۱۵۶
۳-۲. مرحله سوم: فوریه ۲۰۱۲ تا دسامبر ۲۰۱۶.....	۱۵۷
۳. سازکارهای عربستان سعودی در بحران سوریه.....	۱۵۸
۴. دلایل اتخاذ رویکرد تهاجمی عربستان سعودی در بحران سوریه.....	۱۶۵
۱-۴. رقابت با ایران و تغییر موازنه قدرت منطقه‌ای.....	۱۶۵
۲-۴. رقابت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی عربستان سعودی و سوریه.....	۱۶۸
۳-۴. اختلاف‌های ایدئولوژیک عربستان سعودی و سوریه.....	۱۶۹
۴-۴. بسط مرجعیت گفتمان سلفی‌گری.....	۱۷۰
۵. چالش‌ها و فرصت‌های بحران سوریه برای عربستان سعودی.....	۱۷۱
نتیجه‌گیری.....	۱۷۲

فصل پنجم: قطر و بحران سوریه..... ۱۷۵

مقدمه.....	۱۷۵
------------	-----

۱. روابط قطر و سوریه ۱۷۶
۲. رویکرد سیاست خارجی قطر در قبال بحران سوریه ۱۷۸
- ۱-۲. مرحله اول: فوریه تا ژوئن ۲۰۱۱ ۱۸۰
- ۲-۲. مرحله دوم: ژوئیه تا دسامبر ۲۰۱۱ ۱۸۱
- ۳-۲. مرحله سوم: ژانویه ۲۰۱۲ تا مه ۲۰۱۳ ۱۸۲
- ۴-۲. مرحله چهارم: ژوئن ۲۰۱۳ تا دسامبر ۲۰۱۶ ۱۸۳
۳. سازکارهای قطر در بحران سوریه ۱۸۶
۴. دلایل اتخاذ رویکرد تهاجمی قطر در بحران سوریه ۱۹۲
- ۱-۴. تلاش برای برجسته‌سازی تصویر بین‌المللی و تأثیرگذاری منطقه‌ای ۱۹۲
- ۲-۴. عدم پایبندی به اصول خاص در سیاست خارجی ۱۹۳
- ۳-۴. تلاش برای خارج شدن از سیاست تحمیلی و سلطه عربستان سعودی ۱۹۴
- ۴-۴. مقابله با ایران و خلیف محور مقاومت ۱۹۴
- ۵-۴. همگامی با غرب و کسب ایت بین‌المللی ۱۹۵
۵. چالش‌ها و فرصت‌های بحران سوریه برای قطر ۱۹۶
- نتیجه‌گیری ۱۹۸

فصل ششم: رژیم صهیونیستی و بحران سوریه ۲۰۱

- مقدمه ۲۰۱
۱. روابط رژیم صهیونیستی و سوریه ۲۰۲
۲. رویکرد سیاست خارجی رژیم صهیونیستی در قبال بحران سوریه ۲۰۷
- ۱-۲. مرحله اول: فوریه ۲۰۱۱ تا دسامبر ۲۰۱۲ ۲۰۸
- ۲-۲. مرحله دوم: ژانویه ۲۰۱۳ تا دسامبر ۲۰۱۶ ۲۱۱
۳. سازکارهای رژیم صهیونیستی در بحران سوریه ۲۱۶
۴. دلایل اتخاذ رویکرد تهاجمی رژیم صهیونیستی در بحران سوریه ۲۱۹
- ۱-۴. تضعیف محور مقاومت و تغییر در موازنه قدرت منطقه‌ای ۲۱۹
- ۲-۴. تضعیف توان نظامی سوریه ۲۲۰
- ۳-۴. جلوگیری از تقویت نظامی و موشکی حزب‌الله ۲۲۱
۵. چالش‌ها و فرصت‌های بحران سوریه برای رژیم صهیونیستی ۲۲۳

نتیجه گیری.....	۲۲۸
-----------------	-----

فصل هفتم: جمهوری اسلامی ایران و بحران سوریه ۲۳۱

مقدمه	۲۳۱
۱. روابط ایران و سوریه	۲۳۲
۲. رویکرد سیاست خارجی ایران در قبال بحران سوریه	۲۳۶
۳. سازکارهای ایران در بحران سوریه	۲۴۳
۴. دلایل حمایت ایران از نظام سوریه	۲۴۷
۱-۴. اتحاد میهنی ایران و سوریه در منطقه	۲۴۷
۲-۴. حفظ رازنده قدرت منطقه ای	۲۴۸
۳-۴. حفظ حلقه ای باطنی، حزب الله و خط تقابل با رژیم صهیونیستی	۲۴۹
۴-۴. مقابله با گروه های سلفی جهادی - تکفیری	۲۵۱
۵. چالش ها و فرصت های بحران سوریه برای ایران	۲۵۲
نتیجه گیری	۲۵۴

فصل هشتم: سناریوهای آینده بحران سوریه ۲۵۷

مقدمه	۲۵۷
۱. گام های سناریونویسی	۲۵۸
۱-۱. گام اول: شناسایی کنشگران	۲۵۸
۱-۱-۱. کنشگران تحت نفوذ ایران در بحران سوریه	۲۵۹
۱-۱-۲. کنشگران خارج از کنترل ایران در بحران سوریه	۲۵۹
۲-۱. گام دوم: شناسایی عوامل تأثیرگذار	۲۵۹
۳-۱. گام سوم: شناسایی پیشران ها	۲۶۰
۳-۱-۱. پیشران های بحران سوریه	۲۶۱
۴-۱. گام چهارم: شناسایی عدم قطعیت ها	۲۶۲
۴-۱-۱. مهم ترین عدم قطعیت ها در بحران سوریه	۲۶۲
۵-۱. گام پنجم: ترسیم چشم انداز کلی	۲۶۲
۶-۱. گام ششم: تعیین عدم قطعیت های کلیدی	۲۶۳

۲۶۴ ۷-۱. گام هفتم: نوشتن سناریوها

۲۶۴ ۱-۷-۱. سناریوی اول: سناریوی حفظ معبر

۲۶۷ ۲-۷-۱. سناریوی دوم: سناریوی حفظ سنگر

۲۷۰ ۳-۷-۱. سناریوی سوم: سناریوی شکستن محاصره

۲۷۲ ۴-۷-۱. سناریوی چهارم: سناریوی عبور از بحران

۲۷۶ نتیجه‌گیری

۲۷۹ یافته‌ها و نتیجه‌گیری

۲۸۷ کتابنامه